

Gyomlay Gyula (1861—1942)

Október 20-án csendben, szenvedés nélkül távozott közülünk Gyomlay Gyula, a magyar klaszika-filológiai tudomány pátriarkai kort megért érdemes munkása. A most szünetelő pécsi bölcsészettudományi karon tanított egy évtizeddel ezelőtt történt nyugalomba vonulásáig, de a szegedi egyetem bölcsészeti kara is gyászolja, hiszen régi kartársainak nagyobbik fele ma ennek a kebelében dolgozik.

Gyomlay Gyula annak a nemzedéknek volt a tagja, amelyik az ókori műveket főleg külső, formai tökéletesség szempontjából vizsgálta. A leírt és kimondott szóhoz nagy tisztelettel közeledett, mert elmondhatta volna V. Hugoval:

„...*Tout puissant! tel est le mot...*

car le mot, c'est le Verbe et le Verbe, c'est le Dieu!“

De ez a nemzedék nem állott meg a klasszikus kornál: a régieket is azért tanulmányozta, hogy rajtuk és segítségükkel a magyar nyelv és stílus szépségét munkálja. — Gyomlay ezeknek a nyelvi és stílusbeli vizsgálatoknak nagy mestere volt. Az igeidők elméletéről, Homéros, valamint Arany János költői dikciójáról finom és mélyreható észrevételei vannak, amelyek maradandó értéként fognak megőriztetni a jövőben is.

A nyelvnek ez a nagy szerelme embernek is messze tulemelkedett az átlagon. A közönségeség és az irigység távol állott lelkétől. Mikor sok évvel ezelőtt egyik versenyző pályatársa tudományos jóhíszeműségét és becsületét támadta meg, tudott némán hallgatni, mert a való tények fel-táráásával egyik kedves barátját

hozta volna kellemetlen helyzetbe. Ma kezünk között van napnál fényesebb bizonyítéka, hogy nem a támadónak volt igaza, de Gyomlay a barátját holta napjáig sem szolgáltatta ki, nem igyekezett reá-kenni a rá freccsent sarat. Ilyesmire csak az igazán nagy lelkek képesek.

Ravatalánál e sorok írója kartársai megbizásából a következő beszédben búcsúzott tőle 1942. október 22-én, Arany János halálának 60. évfordulóján:

„Megilletődött lélekkel állok meg e ravatal mellett, hogy a pécsi egyetem szünetelő karának Szegedre, Kolozsvárra, Debrecenbe szóródott tanárainak, de Gyomlay Gyula tanítványainak nevében is hitet tegyek róla, mennyi melegség, mennyi szelíd fény tűnt el életünkéből a megboldogult halálával. Mindnyájan úgy érezzük, hogy szegényebbek lettünk egy nemes lélekkel, akihez mindig odafordulhattunk, ha a szépről és a helyesről kétségeink voltak. Volt valami ünnepi, valami állandó emelkedettség Gyomlay Gyula egyéniségében, amellyel szemben a köznapiságnak el kellett némulnia. Jelenlétében nem eshetett durva szó és szégyenkezve állott meg a mértéket tartani nem tudó mozdulat. Meg se kellett szólalnia, mert hatott már azzal, hogy volt: áradt belőle a szellem és a szívjóság. Élete maga volt a mérték. Nem gyűlölködött, nem intrikált, nem könyökölt, és nem tülekedett, hanem úgy élt a kicsinyes érdekek emberei közt, mint akinek feje a felhőkben jár és nem is akar tudni arról, hogy lába a földet éri. Ne csodálkozzunk rajta, hogy ilyen lélekkel az antik világnak lett szerelme, amely már csak a távolság miatt is fel volt ékesíthető mind azzal a széppel és

nemessel, amit Gyomlay Gyula a maga lelkében hordozott. Ő nem úgy látta a klasszikus ókort, mint ahogyan ma szokásos: nem látta benne a rutat, a félelmetest, és a szélsőségest, az ő szemében ez a világ maga volt a szépség, a derű és az igaz emberség hona. Elmerült hát ebben a világban és kereste benne a művekben, főleg a szóban megnyilvánuló szellemet. A nyelvnek, a formának volt a szerelmese, de neki a nyelv nem pusztá kifejező eszköz volt, hanem maga az élő szellem, zengő Pantheon, amelyből istenek szóltak hozzá. Nem tudott betelni ennek a szépségével, s elragadtatását hévvel és meggyőzően tudta tanítványai szívébe elültetni. Szenvedélyes tanító volt: szavai nyomán csakugyan láng gyult a láng-ról, mert a tanítvány érezte, hogy ennek a mesternek az antik szellem nem egyszerűen történeti emlék, hanem élő és hódító szellem. Igazi paideia: emberformáló erő és szépség, amely minden időkben megigézi, és jobbá, nemesebbé teszi azokat, akik lelkükbe befogadják.

Ez tette Gyomlay Gyulát nagy tanítóvá. De nem olyan tanító akart ő lenni, akikre céloz Seneca, mikor azt mondja, hogy „mióta elszaporodtak köztünk a tudósok, megfogyatkoztak a jó emberek... s mióta megtanultunk vitatkozni, nem tudunk igazán élni!” Gyomlay Gyula inkább akart jó ember, emelkedett lélek lenni, mint nagy tudós, és inkább lemondott a vitatkozásról, csakhogy át tudja ölelni és magába tudja fogadni az élet minden szépségét. Telhetetlen vágy élt benne a teljes élet iránt, s ezért sohase tudta magát lekötni egy tárgy mellé: a grammatika épp úgy érdekelte, mint a fizika, az asztronómia épp úgy, mint a ritmika. Szelleme nem

szegényedett szükös szakszerűségé, hanem tudott ember maradni a szónak legszebb és legigazabb értelmében. Tudta ugyanis, hogy egész embernek lenni sokkal nagyobb valami, mint kitűnő szak tudósnak lenni.

Oly kevesen vannak ebben a világban az igazi és az egész emberek. S veszteségünk azért fájdalmas, mert Gyomlay Gyulában egy ilyet veszítettünk el, aki példa és öröm volt annak a számára, aki őt ismerte.

De éppen ez az, ami meg is vigasztal bennünket ennél a koporsónál. Itt érezzük, hogy az ilyen ember nem halhat meg mindenesül. Gyomlay Gyulának is szól az antik drámairó szava: „mivel szivedben jó és nemes valál, veled a halálban sem történhet semmi baj: szellemed élni fog odafönt az égben!” Emlékezetét pedig meg fogják őrizni mindazok, akik őt ismerték, művei pedig okulásul fognak szolgálni az utókornak.

Nemes szellem, ha ott a túlvilágon kedves Homérosoddal, csodált Sokrateseddel és az isteni Platonnal és Arany Jánossal társaloghatsz, bizonyon boldog is vagy, és ezért a túlvilágért szívesen el is cseréled ezt a földi világot, amelyet már amugy sem éreztél a magadénak, s amelyről oly szeliden és észrevétlen szakadtál le, mint a fáról az őszi falevél. A végső búcsú percében hálát adunk Istennek, hogy voltál, és hogy a közeledben lehattunk, hogy reánk is rásugárzott egy-egy sugár lelked fényéből. Legyen számodra könnyű a sír és legyen a föltámadásod dicsőséges! Emlékedet szívünkbe zárjuk és a síron tuli viszontlátás reményében bucsuzunk Tőled. Isten veled!”

Halasy-Nagy József